İDİL

BATI RESİM SANATINDA SOYUT YAKLAŞIMLAR VE DENEYSEL ARAYIŞLAR

Seda AĞIRBAŞ
Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi Bergama Meslek Yüksekokulu, El Sanatları, seda.agirbas@ege.edu.tr, ORCID:0000-0002-2649-5078

Ağırbaş, Seda. "Batı Resim Sanatında Soyut Yaklaşımlar ve Deneysel Arayışlar". idil, 107 (2023 Temmuz): s. 958–970. doi: 10.7816/idil-12-107-08

ÖZ

Resim sanatı, yüzyıllar boyunca farklı dönemlere, tarzlara ve yaklaşımlara tanık olmuştur. Bu çeşitlilik, sanatçıların ifade özgürlüğünü keşfetmelerini, geleneksel sınırları zorlamalarını ve yeni yollar arayışına girmelerini teşvik etmiştir. Bu arayışlardan biri de soyutlama ve deneysel yaklaşımlardır. Soyutlama, nesnelerin gerçekçi temsillerinden uzaklaşarak soyut formlar, renkler ve kompozisyonlar aracılığıyla duygusal, düşünsel veya estetik bir ifadeye odaklanmayı; deneysel yaklaşımlar ise geleneksel teknikleri ve malzemeleri aşarak yeni teknikler, malzemeler ve süreçler keşfetmeyi hedefler.
Bu makalede, resim sanatında soyutlama ve deneysel yaklaşımların ortaya çıkışı ve gelişimi birinci bölümde ele alınırken, ikinci bölümde ressamların eserlerinden örneklerle soyutlama ve deneysel yaklaşımlar değerlendirilecektir.
Sonuç bölümünde ise resim sanatındaki dönüşüm sürecinde sanatçıların soyutlamayı neden tercih ettikleri ve soyutlama ve deneysel yaklaşımlar yoluyla ifade arayışları ve çağdaş sanata etkileri irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Soyutlama, deneysel yaklaşımlar, resim sanatı

Makale Bilgisi:
Geliş: 6 Mayıs 2023 *Düzeltme:24 Haziran 2023* *Kabul: 9 Temmuz 2023*

© 2023 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Avrupa resim sanatı tarihinde, soyutlama ve deneysel yaklaşımların sunulduğu dönem büyük önem taşımaktadır. Bu dönem, geleneksel figüratif temsillerden uzaklaşan, renk, form ve kompozisyon gibi unsurları öne çıkaran yeni bir sanatsal ifade biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Sanat, insanların duygularını ifade etmek, düşüncelerini aktarmak veya dünyayı yansıtmak için kullanılan bir araçtır. Avrupa resim sanatında, sanatçılar zamanla farklı yaklaşımlar geliştirmiş ve çeşitli stiller denemişlerdir. Bu dönüşüm sürecinde, soyutlama ve deneysel yaklaşımlar, çağdaş sanata derin etkilerde bulunmuştur.

Soyutlama ve Deneysel Yaklaşımların Kökeni

Resim sanatında soyutlama ve deneysel yaklaşımlar, modern sanat hareketleriyle birlikte ortaya çıkmıştır. Özellikle 20. yüzyılın başında, sanatçılar geleneksel beklentilerden sıyrılıp yeni ifade biçimleri aramaya başlamışlardır. Wassily Kandinsky, Kasimir Malevich, Piet Mondrian gibi sanatçılar, soyutlama ve geometrik formlar aracılığıyla duygusal ve ruhsal deneyimleri aktarmayı hedeflemişlerdir. Bu yaklaşımlar, resim sanatında bir devrim niteliği taşımış ve sanatın sınırlarını genişletmiştir (İpşiroğlu,- İpşiroğlu, 1991: 40). 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında etkili olan Empresyonizm ve ardından Post Empresyonizm ile soyutlama ve deneysel yaklaşımların temellerin atıldığı bilinmektedir. Renk, ışık ve doku gibi unsurlarıyla olan ilişkisini sürdürürken, deneysel yaklaşımlar ve yeni ifade biçimleriyle sanatta yeni bir dönemi temsil edilmeye başlar (Ersoy, 2002: 101). Paul Cézanne'ın geometrik formları ve farklı renklerle yarattığı resimler, (Res.1) Empresyonistlerin daha izlenimci yaklaşımlarını aşarak soyutlamaya doğru bir adım atmıştır. Cezanne'ın deneysel yaklaşımının en önemli özelliklerinden biri, onun resimlerinde göze çarpan kompozisyon düzenlemeleridir. Nesneleri bir araya getirirken düzlem ve geometrik şekilleri kullanır ve resimlerinde perspektifi yerine düzlemli bir yaklaşım benimser. Bu, izleyiciye nesnelerin bir araya geldiği düzlemleri ve aralarındaki ilişkileri daha belirgin bir şekilde deneyimleme imkânı verir (Brooks, 1936: 195-202).

Resim 1. Paul Cézanne, Saint-Victoire Dağı,1896-98, tüyb, 65.5x81 cm, Hermitage Museum, Petersburg. (https://smarthistory.org/cezanne-mont-sainte-victoire/)

Paul Gauguin, resimlerinde (Res.2) gerçekçi temsilden ziyade renk, şekil ve desenlerin duygusal etkisine odaklanmıştır. Geniş renk alanlarını kalın konturla belirginleştiren "Sentetizm" isimli yeni bir resim türü ve "Cloisonnisme" (partisyonizm-parçacılık) adı verilen yeni bir tekniği uygulaması ile resimde yeni gelişmelerin habercisi olur (Thomson, 1987: 31-32).

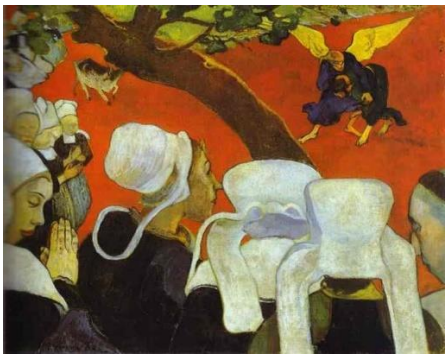

Resim 2. Paul Gauguin, Vaazdan Sonraki Hayal, 1888, tüyb, 73x92 cm, National Gallery of Scotland. (https://artsandculture.google.com/asset/vision-of-the-sermon-jacob-wrestling-with-the-angel/)

George Seurat ise, Empresyonistlerin daha spontane ve doğal bir tarzını terk ederek, daha kontrollü ve deneysel bir yaklaşım benimser. Seurat, resimlerini (Res.3) nokta nokta birleştirerek oluşturduğu bir teknik olan "Pointillism" veya "Divisionism" (noktacılık-bölgecilik) yöntemini kullanır. Bu yöntem, farklı renk noktalarının yan yana gelerek gözde optik bir karışım yaratmasına dayanmaktadır. Bu, yakından bakıldığında farklı renk noktalarından oluşan noktaların tuval üzerinde birleşmesiyle elde edilen bir etkidir. Uzaktan bakıldığında ise renkler optik olarak karışır ve görüntü daha net bir şekilde ortaya çıkar (Russell, 1985: 118).

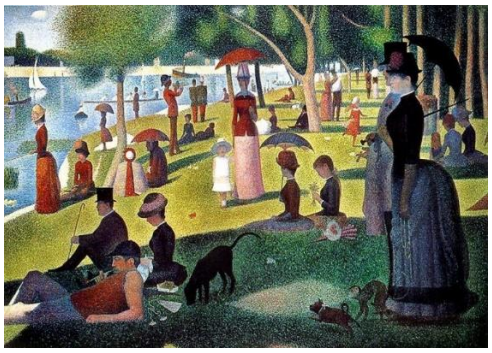

Resim 3. George Seurat, La Grand Jatte Adasında Bir Pazar Öğleden Sonra, 1884-86, tüyb, 2.08x3.08 m. Art Institute of Chicago. (https://artsandculture.google.com/asset/a-sunday-on-la-grande-jatte/)

Vincent Van Gogh'un fırça darbeleriyle yarattığı yoğun ve dokulu tabloları (Res.4), deneysel bir ifade biçimi olarak kabul edilir (McQuillan, 1989: 99).

Resim 4. Vincent Van Gogh, Buğday tarlasında Kargalar, 1890, tüyb, 50.2x103 cm, Van Gogh Museum, Amsterdam. (https://mymodernmet.com/vincent-van-gogh-famous-paintings/)

Farklı sanat akımlarının ve ifade biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan deneysel yaklaşımlar, Post-Empresyonizm'in etkisini taşıyan ve sanatta yeni bir döneme geçişi temsil eden Fovizm, Kübizm ve Sembolizm gibi akımlarla, ayrıca sanatçıların kişisel ifade özgürlüğü ve duygusal anlam arayışına etki ederken modern sanatın temel taşlarından biri haline gelmiştir. Geleneksel figüratif temsillerin ötesine geçerek renk, form ve kompozisyon gibi unsurları vurgulayan yeni bir sanatsal dil oluşturmasına olanak sağlanmış, böylelikle soyut sanatın ve yeni tekniklerin uygulandığı bir evreye geçilmiştir (Sérullaz, 2004: 26-27).

Soyutlama ve deneysel yaklaşımların belirleyici özellikleri vardır. Soyut resimlerde nesnelerin gerçekçi temsili yerine renk, forma ve kompozisyona odaklanılır. Soyutlama, izleyiciye duygusal veya düşünsel bir deneyim sunmayı amaçlar. Deneysel yaklaşımlarda ise yeni teknikler, malzemeler ve süreçler kullanılarak sanatçının keşiflerine ve rastlantılara yer verilir. Sanatçılar, geleneksel sınırları zorlayarak kendilerine özgü bir ifade arayışına girerler. Soyutlama, gerçek dünyadaki nesnelerin veya sahnelerin tam bir temsiliyetinden uzaklaşarak, formların, renklerin, çizgilerin ve dokuların öne çıktığı bir yaklaşımdır. Bu dönemde, sanatçılar, geleneksel anlatıları ve gerçekçi temsilleri sorgulamışlar ve yeni ifade biçimleri arayışına girmişlerdir (Turani, 1998: 95-96).

Ressamların Eserlerinde Soyutlama ve Deneysel Yaklaşımlar

Avrupa resim sanatında soyutlama ve deneysel yaklaşımlar sunan birçok diğer önemli ressam bulunmaktadır. Bu sanatçılar, geleneksel temsillerin sınırlarını zorlamışlar ve izleyiciye yeni bir sanatsal deneyim sunmuşlardır. Soyutlama ve deneysellik, resim sanatında ifade özgürlüğünü ve duygusal bağlantıları keşfetmek için güçlü bir araç olmuştur. Soyutlama kavramının öncülerinden biri olan Rus ressam Wassily Kandinsky, soyutlama üzerine düşüncelerini "Sanatta Manevilik Üzerine" adlı kitabında[1] açıklamıştır. Kandinsky'ye göre, sanatçının görevi, renk, çizgi ve form gibi unsurları kullanarak izleyiciye ruhani bir deneyim sunmaktır. Soyutlamayla sanatçı, objektif gerçeklikten uzaklaşarak içsel bir dünyayı keşfetme imkânı bulur. Sanat, onun için duygusal bir ifade aracıdır ve soyutlama, bu duygusal ifadenin en saf ve etkili yoludur. Eserlerinde, geometrik formlar, canlı renkler ve ritmik kompozisyonlar sıklıkla görülür. Örneğin, "Sarı- Kırmızı-Mavi" adlı eseri (Res.5) soyut bir renk dansını yansıtan bir örnektir. Kandinsky, "Sokaklar" adlı ünlü eserinde soyut bir resim denemesi yaparak resimde yeni bir yöne doğru ilerledi. Bu eserinde, şehrin karmaşık ve dinamik yapısını renk ve çizgilerle yansıtarak, sanatın geleneksel sınırlarını aşan bir anlatım geliştirdi (Rapelli, 1999: 42-43).

Resim 5. Vassily Kandinsky, Sarı Kırmızı Mavi, 1925, tüyb, 127x200 cm, Georges Pompidou Center Paris. (https://www.wassily-kandinsky.org/Yellow-Red-Blue.jsp)

Kandinsky, renklerin ve şekillerin insanlar üzerinde duygusal etkilere sahip olduğuna inanıyordu ve bu fikir, çağdaş sanatçılar arasında geniş bir yankı uyandırdı. Kandinsky soyut sanatın teorik temellerini ortaya koyarak sadece resim alanında değil müzik alanında da büyük bir etki yarattı. Müziğin renk ve form açısından nasıl bir ilham kaynağı olabileceği üzerine odaklanırken, resimlerinin müziğe benzeyen bir kompozisyon yapısına sahip olduğunu belirtti. Kandinsky'nin çağdaş sanata olan etkisi, soyut ifadeye olan ilgiyi artırdı ve sanatın duygusal ve ruhsal boyutunu keşfetmeye yönlendirdi (İpşiroğlu, 1994: 50-51). Soyut geometrik sanatın en tanınmış isimlerinden Piet Mondrian, resimlerinde sade ve düzenli bir dil kullanır. Onun ünlü "Kompozisyon No. 10" eseri (Res.6), düz çizgiler ve temel renk bloklarıyla karakterizedir. Bu eser, soyutlama ve minimalizmin örneklerinden biri olarak kabul edilir. Mondrian'ın çalışmaları, sanat dünyasında birçok akıma ilham vermiştir. Özellikle soyut sanat ve De Stijl akımının gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Mondrian, 20. yüzyılın başlarında soyut sanata yönelik bir ilgi geliştirmiştir. Sanat anlayışını basit formlara ve renklere indirgeyerek, soyutlamaya ve evrensel bir dil oluşturmaya odaklanmıştır. Onun en ünlü eserleri, dikdörtgenlerin ve dikdörtgen parçalarının düzenlenmesiyle oluşan soyut kompozisyonlarıdır. Bu eserlerinde düz çizgiler ve temel renkler olan sarı, kırmızı

[1] Wassily Kandinsky'nin üzerinde uzun yıllar çalıştığı "Über das Geistige in der Kunst", "Sanatta Tinsel-Olan" adını verdiği kitabı, 1912 yılında yayınlanmıştır (İpşiroğlu, 1994: 50). Kitabın giriş kısmında belirttiği üzere Resmin Armonisi Üzerine adlı eserinden parçalarla, Der Blaue Reiter'da yayınlanmış "Şekil Meselesi Üzerine" adlı makalesinden yola çıkarak söz konusu kitabın tamamlayıcı nitelikte olduğunu belirtmiştir. Yapıt, 1981 yılında Ahmet Necati Bigalı tarafından Sanatta Manevilik Üzerine başlığıyla Türkçeye çevrilmiştir.

ve mavi ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Mondrian'ın sanat anlayışı ve soyutlama çabaları, çağdaş sanatta büyük bir etki yaratmıştır. Onun eserleri, sanatın özünü ve evrensel bir dil oluşturmanın önemini vurgulayan bir yaklaşım sunmuştur. Sanatta sadeleşme, düz çizgilerin ve temel renklerin kullanımı, soyutlama ve matematiksel düzenlemeler gibi kavramlar, birçok sanatçı ve tasarımcı tarafından benimsenmiştir (Lynton, 1982: 78-79).

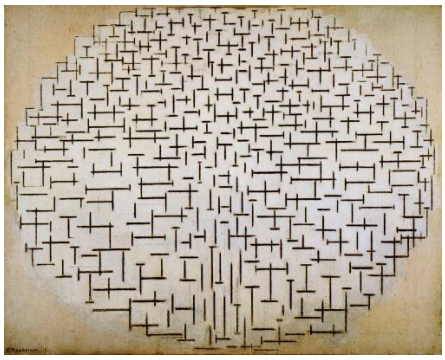

Resim 6. Piet Modrian, Rıhtım ve Okyanus, 1915, tüyb,110x85 cm, Kröller-Müller museum, Otterlo Hollanda. (https://www.piet-mondrian.org/pier-and-ocean.jsp)

Avrupa resim sanatında soyutlama ve deneysel yaklaşımlarıyla tanınan Paul Klee'nin çalışmaları, çağdaş sanata büyük etki yapmıştır. Klee, resimlerinde (Res.7) soyutlama ve deneysel teknikleri bir araya getirerek kendine özgü bir tarz yaratmıştır. Renk, çizgi ve şekillerin özgürce kullanımıyla, gerçek dünyadaki nesneleri yeniden yorumlamış ve duygusal, düşsel bir dünya yaratmıştır. Onun resimleri, geleneksel sanat kurallarını reddederken, sanatın ifade özgürlüğünü vurgulamış ve sanatçıların kendi iç dünyalarını keşfetmelerine olanak sağlamıştır. Özellikle soyut dışavurumculuk, soyut ekspresyonizm ve benzeri akımlar üzerinde etkili olmuştur. Klee'nin renk kullanımı, ritmik kompozisyonları ve geometrik şekilleriyle özgün bir tarz geliştirmesi, birçok sanatçının sanat anlayışını etkilemiştir (Faerna, 1995:12-14).

Resim 7. Paul Klee, Tapınak Bahçeleri, 1920, kâğıt üzerine guaj ve mürekkep, 18.4x26.7 cm, Metropolitan Museum of Art (https://www.metmuseum.org/art/collection/search/484870)

Klee'nin renk kullanımı da modern sanata büyük bir etki yapmıştır. O, renkleri sembolik anlamlarını vurgulamak ve duygusal etkiyi artırmak için kullanmıştır. Bu yaklaşım, soyut ekspresyonizm ve renk alan resmi gibi akımların gelişmesinde etkili olmuştur. Klee'nin renk teorileri ve yaklaşımı, birçok sanatçıya renklerin gücünü keşfetme ve ifade etme konusunda ilham vermiştir. Ayrıca, Klee'nin geometrik şekilleri ve ritmik kompozisyonları da çağdaş sanat üzerinde derin bir etki yapmıştır. Onun soyutlamaları ve deneysel yaklaşımları, resimde biçimin ve yapısal düzenin ötesine geçmeyi teşvik etmiştir. Bu da birçok sanatçının soyutlama, geometri ve kompozisyon konularında yeni yollar keşfetmesine ve kendi tarzlarını geliştirmesine yardımcı olmuştur (Klee, 1995: 27). Joan Miró (1893-1983), soyutlamayı daha deneysel bir şekilde ele alan bir sanatçıdır. Miró, hayal gücünü ve rastlantısal öğeleri kullanarak kendine özgü bir soyutlama tarzı geliştirmiştir. Eserleri (Res.8) organik formların ve renklerin hareketli bir kombinasyonunu içerir. Miró'nun resimleri, gerçeklikle bağlantılarını koparan ve izleyiciye yeni bir deneyim sunan soyutlamalarıyla tanınır. Miró'nun çalışmaları, Sürrealizm ve Dadaizm gibi hareketlerin özelliklerini taşır. Ressam, hayal gücünün özgürce ifade edildiği ve rasyonellikten uzaklaşılan bir tarz geliştirmiştir. Bu tarz, sürrealist ve dadaist sanatçılar üzerinde büyük etkiler bırakmış ve onların çalışmalarını

şekillendirmiştir. Figüratif öğeleri soyut ve stilize ederek çalışmalarında kullanmıştır. Bu, çağdaş sanatçılar arasında figüratif resmin basitleştirilmesi ve soyutlama eğilimini başlatmıştır. Miró'nun renk paleti, çağdaş sanatçılar üzerinde etkili olmuştur. Canlı ve cesur renkler, resimlerinde duygusal ve sembolik anlamlar taşır. Resimlerinde otomatik yazı ve çizim tekniklerini kullanmıştır. Otomatik yazı ve çizim, bilinçsiz düşüncelerin, hayal gücünün ve spontane ifadenin özgürce ifade edildiği bir yöntemdir. Bu teknik, çağdaş sanatta deneysel ve özgür bir yaklaşımın benimsenmesini teşvik etmiştir (Penrose, 1985: 38-39).

Resim 8. Joan Miro, Harlequin Karnavalı, 1925, tüyb, 66x93 cm, Knox Sanat Galerisi, New York.
(https://app.cuseum.com/art/joan-miro-le-carnaval-d-arlequin-carnival-of-harlequin)

Kandinsky, Mondrian, Miró ve Klee gibi ressamların yanı sıra, Avrupa resim sanatında soyutlama ve deneysel yaklaşımlar sunan önemli birçok sanatçı da bulunmaktadır. Örneğin, Kübizm akımının önde gelen isimlerinden Pablo Picasso, 20. yüzyılın en önemli sanatçılarından biridir ve çağdaş sanata büyük etkileri olmuştur. Kübizm, nesneleri farklı açılardan ve geometrik şekillerle yeniden tasvir eden bir sanat akımıdır. Picasso, resimlerinde (Res.9) nesneleri geometrik formlara ayırarak, onları farklı açılardan göstererek ve farklı perspektiflerle birleştirerek kübizmi geliştirmiştir. Bu yaklaşım, çağdaş sanatta farklı formların ve perspektiflerin kullanımını teşvik etmiştir. Picasso, sınırları zorlayan deneysel bir sanatçıydı. Yaratıcı özgürlüğü ön plana çıkaran, geleneksel teknikleri reddeden ve farklı malzemeleri bir araya getiren çalışmalar yapmıştır. Bu deneysel yaklaşımlar, çağdaş sanatçılar arasında da benimsenmiş ve sanatın sınırlarının genişletilmesine katkıda bulunmuştur. Picasso'nun sanatı, geleneksel kalıpları yıkmış ve sanatın özgürce ifade edilmesine yönelik bir yaklaşımı benimsemiştir. Kendi tarzını ve özgün ifadesini geliştirmek için sürekli olarak yenilik aramıştır. Bu, çağdaş sanatta sanatçıların geleneksel kurallardan sıyrılıp yaratıcılıklarını serbestçe ifade etmelerine ilham vermiştir (Warncke, 2003: 21-23).

Resim 9. Pablo Picasso, Céret Manzarası, 1911, tüyb, 65.1x50.3 cm, Solomon R. Guggenheim Museum, New York
(https://www.guggenheim-bilbao.eus/en/learn/schools/teachers-guides/landscape-at-ceret)

Soyut Sanat'ın iki ana eğilimlerinden biri olan "geometrik soyutlama", Konstrüktivizm, Suprematizm, De Stijl akımlarının yararlandığı bir soyutlama yöntemidir. Nesnel ve evrensel bir bakış açısını yansıtmayı amaçlayan bir eğilimdir. Özellikle geometrik öğelerden yararlanmış, anlatımcı ya da dışavurumcu niteliklere yer vermemiştir. Malzemenin duyumsal özelliklerini yok ederek kişisel izler taşımayan son derece kesin ve düzgün fırça vuruşlarını yeğlemiştir. Renk, çoğu kez strüktürel ilişkileri vurgulamak amacıyla kullanılmıştır. Kompozisyon, ussal ilkeler doğrultusunda önceden tasarlanmış ve akılcı bir biçimde kurgulanmıştır. Netlik ve kesinlik her zaman ön

plandadır. Anlatımcı soyutlama doğrultusunda doğal nesneleri çağrıştıran resimleri ile Paul Kallos ve Rezvani'nin biçimci kurguyu ön planda tuttukları yapıtlar için kullanılmıştır. 20. yüzyılda Avant-Garde akımda Jean-Michel Atlan'ın (Res. 10) öncülüğünü yaptığı anlatımcı soyutlamayla eş anlamda kullanılmıştır (Moszynska, 1998: 136-138).

Resim 10. Jean Michel Atlan, Kompozisyon, 1957, tüyb, 33x41 cm, Özel Koleksiyon, Paris. (https://drouot.com/en/l/15164248-jean-michel-atlan-jean-michel-)

Kazimir Malevich "Siyah Kare" adlı ikonik eseriyle bilinir. (Res.11) Bu eser, tamamen soyut bir şekilde siyah bir kare şeklinde ifade edilir ve resim sanatında minimalist soyutlamaların öncüsü olarak kabul edilir. Malevich (1879-1935), Rus avangard sanatçısı ve bir dizi modern sanat hareketine önemli katkılar sağlamış bir figürdür. Özellikle 20. yüzyılın başlarında gelişen soyut sanatın ve özellikle de suprematizm akımının kurucularından biridir. Malevich'in çalışmaları ve teorileri çağdaş sanata büyük bir etki yapmıştır. Resimlerinde nesneleri ve figürleri tamamen reddederek soyut bir dil oluşturdu. 1915 yılında yaptığı ünlü "Siyah Kare" adlı resmi, tamamen geometrik şekillerden oluşan soyut bir kompozisyondu. Bu resim, gerçeklikle ilişkisini koparan ve yalnızca renk, forma ve düzlemle oynayan bir anlayışın temsilcisi oldu. Malevich sanatçılara soyutlama ve sadeleşme konularında ilham verdi ve 20. yüzyılın en etkili sanat akımlarından Suprematizm ve Soyut Sanat üzerinde rol oynadı. Resimlerinde geometrik formları ve düzlemleri kullanarak soyutlama konusunda öncü bir rol oynadı. Çalışmalarında daireler, kareler, üçgenler gibi basit geometrik şekilleri kullanarak resimlerini temsil etti. Malevich'in geometrik soyutlaması, daha sonraki dönemlerde minimalist ve konseptüel sanat gibi akımların da temelini de oluşturdu (Douglas, 1975: 266-281).

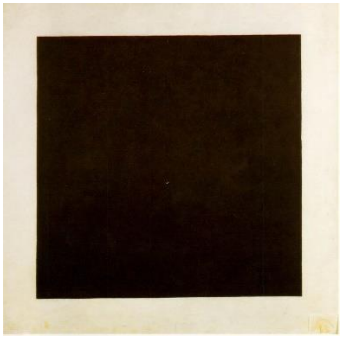

Resim 11. Kasimir Malevich, Siyah Kare, 1915, tüyb, 80x80 cm, Tretyakov Devlet Galerisi, Moskova. (https://sammlung.staedelmuseum.de/en/album/view/modern-art-)

Bir diğer dikkate değer isim, Jean Arp'tır. Arp, organik formların ve soyut hatların kombinasyonunu kullanan bir dadaist ve sürrealist sanatçıdır. Eserlerinde (Res.12) soyut anlatımın etkilerini görmek mümkündür. Arp, matematiksel rastlantısal yöntemler kullanarak eserlerini oluşturur ve izleyiciye hayal gücünün sınırlarını zorlayan bir deneyim sunar. 20. yüzyılın önde gelen çağdaş sanat akımlarından Dadaizm ve Soyutçuluk gibi hareketlere önemli katkılarda bulundu. Arp, Dadaizm'in etkisiyle otomatik yazı tekniğini geliştirdi. Bu teknikte, rastgele düşünceler, hisler ve imgelerle dolu otomatik bir şekilde yazılmış metinler üretilir. Arp, otomatik yazıyı sanat eserlerinde kullanarak, bilinçdışı düşüncelerin ve tesadüfün etkisini vurguladı. Bu yaklaşım, daha sonra çağdaş sanatın gelişiminde ve özellikle Soyut Ekspresyonizm ve Sürrealizm gibi akımlarda etkili oldu. Sanatında doğanın organik formlarını soyutlamaya yönelik bir yaklaşım benimsedi. Şekilleri basitleştirerek ve stilize ederek,

doğadaki formları soyutlamaya ve onları temel unsurlara indirgemeye çalıştı. Marcel Duchamp gibi diğer çağdaş sanatçılarla birlikte ready-made sanatın öncülerinden biriydi. Ready-made, günlük nesnelerin sanat eseri olarak kullanılmasını ifade eder. Arp, bulduğu veya sıradan nesneleri değiştirerek sanat eserlerine dönüştürerek geleneksel sanat anlayışına meydan okudu. Bu yaklaşım, çağdaş sanatta malzemenin ve nesnelerin rolünü yeniden düşünmeye ve sorgulamaya yönlendirdi (Goldsmith, 1983: 197-208). Arp, soyut sanatın gelişiminde geometrik soyutlama anlayışına da katkıda bulundu. Organik formların yanı sıra geometrik şekilleri kullanarak soyut resim ve heykeller üretti. Arp'ın çalışmaları, dengeli kompozisyonlar ve geometrik biçimlerin harmonisi üzerine odaklanırken, aynı zamanda renklerin ve formların içsel anlamlarını vurgular (Rhodes, 1997:146-150).

Resim 12. Jean Arp, Büyük Dansçı, 1926, tüyb, 150x110 cm, Musee National d'Art Moderne, Centre Pompidou, Paris. (https://www.bridgemanimages.com/en/arp/the-great-dancer-1926-oil-on-wood/oil-on-wood/asset/113255)

Soyutlama, aynı zamanda Avrupa resim sanatında dönemin siyasi, sosyal ve teknolojik değişimleriyle de ilişkilidir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, dünya büyük bir hızla değişirken, sanatçılar da yeni bir ifade biçimi arayışındaydı. Soyutlama, geleneksel normlara meydan okuyarak, sanatçılara yaratıcı özgürlük sağladı (Moszynska, 1998: 144-145). Bu dönemde, soyutlama hareketinin önde gelen isimlerinden biri olan Amerikalı ressam Jackson Pollock, sanatında kum resminin yöntemini (damlatma) ve sürrealistlerin otomatizm yöntemiyle benzerlik taşıyan doğaçlama harekete dayalı tekniği (action painting)birleştirdi. Sanatçı "dripping" olarak da adlandırılan bu tekniği tuval üzerinde rastgele damlatmalar yaparak, kendine özgü bir soyutlama tarzı yarattı. (Res.13) Bu tarz, düşüncelerin ve duyguların spontane bir şekilde ifade edilmesini sağladı ve soyutlama hareketine yeni bir ivme kazandırdı. 1940'lı yıllarda Willem de Kooning, (Res.14) Mark Rothko, (Res.15) Clayford Still,(Res.16) Franz Kline (Res.17) gibi sanatçılar arada figüratif resimler yapmış olsalar da soyut dışavurumculuk'un önde gelen isimlerinden olmuşlardır (Erden, 2016: 295).

Resim 13. Jackson Pollock, Sonbahar Ritmi, 1950, tüyb, 266.7x525.8 cm, Metropolitan Museum of Art, New York. (https://www.metmuseum.org/art/collection/search/488978)

Resim 14. Willem de Kooning, Attic, 1949, tüyb, 157.2x205.7 cm, Metropolitan Museum of Art, New York. (https://www.metmuseum.org/art/collection/search/482491)

Resim 15. Mark Rothko, Sarı Kırmızı Beyaz, 1958, karışık teknik, 241.9 × 206.7 x 3.5 cm, Metropolitan Museum of Art, New York. (https://www.metmuseum.org/art/collection/search/484362)

Resim 16. Clayford Still, İsimsiz, 1956, tüyb, 287.3x374 cm, Whitney Museum of American Art, New York. (https://whitney.org/collection/works/16291)

Resim 17. Franz Kline, İsimsiz, 1952, tüyb, 135.6x172.7 cm, Metropolitan Museum of Art, New York. (https://www.metmuseum.org/art/collection/search/490195)

Soyutlama ve Deneysel Yaklaşımların Çağdaş Sanata Etkileri

Soyutlama ve deneysel yaklaşımlar, resim sanatında önemli bir etkiye sahiptir. Soyutlama ve deneysel yaklaşımlar, sanatçılara geleneksel sınırlamalardan kurtulma ve kendilerini ifade etme özgürlüğü sağlar. Nesnelerin gerçekçi temsilinden uzaklaşarak soyut form ve renklere odaklanan sanatçılar, duygusal ve düşünsel bir ifade alanı bulurlar. Bu yaklaşımlar, sanatçıların iç dünyalarını ve yaratıcılıklarını özgürce ifade etmelerini sağlar. Soyutlama ve deneysel yaklaşımlar, izleyicinin sanata olan bakışını ve algısını da değiştirir. Geleneksel resimlerde nesneleri tanımak ve anlamak temel bir odak noktasıyken, soyut resimlerde izleyiciye daha fazla yorum ve katılım alanı sunulur. Soyut formlar ve renkler, izleyicinin kendi deneyimlerini ve duygularını resimle ilişkilendirmesine olanak tanır, böylece sanat eseriyle etkileşim kurulur. Deneysel yaklaşımlar, sanatçıları yeni teknikler, malzemeler ve süreçler keşfetmeye teşvik eder. Geleneksel boyaların ve fırçaların dışına çıkarak, sanatçılar farklı malzemeleri kullanır ve resimlerini katmanlı ve deneysel bir şekilde oluştururlar. Bu da resim sanatında teknik ve malzeme açısından bir yenilikçilik ve ilerleme sağlar. Soyutlama ve deneysel yaklaşımlar, sanatın sınırlarını zorlamayı hedefler. Sanatçılar, geleneksel normlardan ve beklentilerden uzaklaşarak kendilerine özgü bir ifade biçimi geliştirirler. Bu da resim sanatının evrimini teşvik eder ve yeni perspektifler ve estetik anlayışlar ortaya çıkarır (Hobbs, 1985: 299-300). İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da ortaya çıkan informel ve soyut ekspresyonizm akımları, resim sanatında deneysel ve duygusal bir yaklaşımı temsil etti. Bu akımlar, resim yapma sürecinde kontrolsüz, spontane ve duygusal bir tarzı benimsediler. Informel akımının önde gelen ressamları arasında Jean Dubuffet (Res.18) ile birlikte Hans Hartung ve Pierre Soulages isimleri de yer almaktadır. Bu

akımlar, çağdaş sanatta duygusal ifade özgürlüğünü teşvik ederken, birçok ressam üzerinde derin etkiler bıraktı. (Hobbs, 1985: 301-302)

Resim 18. Jean Dubuffet, Jean Dubuffet, Hızlı Kaçış, 1964, Stedelijk Museum Amsterdam. (https://fadmagazine.com/2021/05/03/jean-dubuffet-brutal-beauty-is-the-first-major-uk-exhibition-of-the-work-of-french-artist-jean-dubuffet-in-over-50-years-2/)

Avrupa'da 20. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan Yeni Gerçeklik akımı, savaş sonrası toplumsal ve siyasi değişimlerin etkisiyle gerçekçi ve nesnel bir resim anlayışını savundu. Bu akım, savaşın yıkıcı etkilerini, toplumsal adaletsizlikleri ve bireysel deneyimleri yansıtan eserler üretti. Yeni Gerçeklik ressamları arasında Lucian Freud (Res.19), Francis Bacon (Res.20) ve Gerhard Richter gibi isimler bulunurken, bu akım, çağdaş sanatta gerçekçilik anlayışının yeniden canlanmasına ve görsel anlatımların gücünün vurgulanmasına katkı sağladı (Zupnick, 1965:473-479).

Resim 19. Lucian Freud, Kendi Portresi, 1948-49, tüyb, 116.8x72.5 cm, Museum of Contemporary Art, Los Angeles. (https://www.behance.net/gallery/51153851/Image-face%28Lucian-Freud%29)

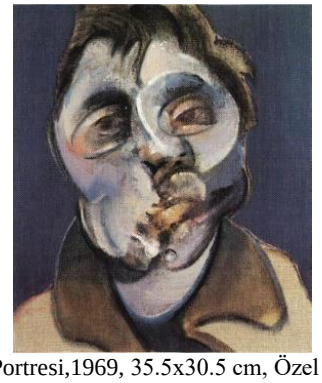

Resim 20. Francis Bacon, Kendi Portresi,1969, 35.5x30.5 cm, Özel Koleksiyon. (https://www.francis-bacon.com/artworks/paintings/self-portrait-2)

Pop Art ise 1950'lerin sonunda İngiltere ve Amerika'da ortaya çıkan bir akımdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası tüketim kültürü, reklam ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle gelişen Pop Art, popüler kültürün nesnelerini ve sembollerini resimlerinde kullanarak günlük yaşamın ikonlarına odaklandı. İkonik figürler, tüketim ürünleri ve medya görselleri, Pop Art'ın temel motifleri arasında yer aldı. Pop Art'ın önde gelen temsilcileri arasında Andy Warhol, (Res.21) Roy Lichtenstein (Res.22) ve Richard Hamilton (Res.23) bulunurken, bu akım çağdaş sanatta

popüler kültürün yükselişini yansıtırken, tüketim toplumunun eleştirel bir yaklaşımını da temsil etti. (Smith, 2010: 366-383)

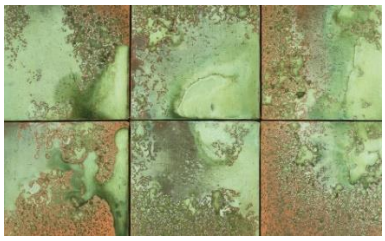

Resim 21. Andy Warhol, Oksitlenme, 1977–78, altı tuval üzerine idrar ve metalik boya, Norman&Norah Stone Koleksiyon, San Francisco. (https://www.artspace.com/magazine/art_101/book_report/andy-warhol-made-abstract-art-a-look-at-his-piss-oxidation-and-cum-paintings-55610)

Resim 22. Roy Lichtenstein, Fırça Vuruşları, 1967, tüyb, 58.2x78.5 cm, dokuma kağıt üzerine renkli serigrafi, Leo Castelli Gallery, New York, Pasadena Art Museum, Kaliforniya. (https://www.moma.org/collection/works/67406)

Resim 23. Richard Hamilton, Kırılma,1952, 1075x1120x45 mm, Tate Gallery, New York, (https://www.tate.org.uk/art/artworks/hamilton-refraction-t07775)

Avrupa resim sanatındaki soyutlama ve deneysel yaklaşımlar, çağdaş sanata yaratıcı özgürlük ve ilham sağlamıştır. Bu akımlar, ressamlara geleneksel kalıpları yıkmak, sınırları zorlamak ve yeni ifade biçimleri keşfetmek için bir platform sunmuştur. Ressamlar, soyutlama ve deneysel yaklaşımlarla duygusal ifadelerini, düşüncelerini ve deneyimlerini özgürce ifade etme fırsatı bulmuşlardır. Bu da çağdaş sanatın çeşitliliğini ve yenilikçiliğini beslemiştir.

Sonuç

Avrupa resim sanatında soyutlama ve deneysel yaklaşımlar sunan ressamların eserleri, çağdaş sanata büyük bir etki yaptı. Soyutlama, resmin gerçekçi temsilinden uzaklaşarak duygusal ve soyut bir dilin arayışını temsil etti. Deneysel yaklaşımlar ise geleneksel resim kurallarını reddederek yeni ifade biçimleri ve tekniklerin keşfini sağladı. Bu akımlar, çağdaş sanatın temelini oluşturarak birçok ressama ilham vererek sanat anlayışını derinden etkiledi. Avrupa resim sanatında soyutlama ve deneysel yaklaşımlar sunan ressamlar, çağdaş sanata derin etkilerde bulunmuştur. Bu akımlar, resim sanatının geleneksel kalıplarını sorgulamış, yeni ifade biçimleri keşfetmiş ve sanatçılara yaratıcı özgürlük sağlamıştır. Sanatçılar, soyutlama sayesinde nesnel gerçekliğe bağlı kalmadan, kendi iç dünyalarını keşfetme ve ifade etme olanağı bulmuşlardır. Renk, form, çizgi ve dokuların bağımsızlığı, sanatçılara yeni bir dil yaratma fırsatı vermiştir. Soyutlama, nesnel gerçekliği terk ederek, duygusal ifadeye odaklanma imkânı sunmuş ve sanatçıları sınırları zorlamaya teşvik etmiştir. Ayrıca renklerin, formların ve çizgilerin öne çıktığı soyutlama, sanatın evrensel

diliyle izleyicilere farklı deneyimler sunmuştur. Sanat dünyasında önemli bir dönüm noktasını oluşturan soyutlama ve deneysel yaklaşımlar sanatçıların geleneksel figüratif temsillerin ötesine geçerek renk, form ve kompozisyon gibi unsurları vurgulayan yeni bir sanatsal dil oluşturmasına olanak sağlamıştır. Eserlerinde soyutlama ve deneysellik, izleyicilere farklı duygusal deneyimler sunarken, resim sanatının sınırlarını genişletmiştir. Bu sanatçıların eserleri, günümüzde hala ilham kaynağı olmaya devam etmektedir ve soyut sanatın gelişimine önemli katkılar yapmaktadır. Sanatçılar, bu yaklaşımlar aracılığıyla kendilerini özgürce ifade etmiş, teknik ve malzeme açısından yeni gelişmeler sanatın sınırlarını zorlamıştır. Bu yaklaşımlar, çağdaş resim sanatının dinamizmini ve ilerlemesini desteklerken, sanatçıların özgün bir ifadeyle yeni keşifler yapmalarına olanak tanımıştır. Soyutlama ve deneysel yaklaşımların resim sanatındaki etkisi, sanatın evrimine ve ilerlemesine katkıda bulunurken, izleyicilerin sanat eserlerine daha derinlemesine bakma ve yorumlama becerilerini geliştirmiştir. Bazı izleyiciler, soyut sanatı anlamakta zorluk çekerken, diğerleri için bu tarz bir ifade daha özgün ve etkileyici olmuş, bu da, sanatın kişisel deneyimlere ve algılara açık bir şekilde bağlı olduğunu göstermiştir. Sanatçılar, bu yaklaşımları kullanarak geleneksel sınırlardan sıyrılıp yeni ifade biçimleri bulmuşlardır. İzleyiciler de bu tarz resimlerle etkileşime geçerek kendi yorum ve deneyimlerini ortaya koymuşlardır. Soyutlama ve deneysel yaklaşımlar, resim sanatının sürekli olarak ilerlemesini ve keşifler yapmasını sağlayan önemli bir kaynak olarak günümüzde sanatı ve sanatçıları etkilemeye devam etmektedir.

Kaynaklar

Brooks, Ivan W. "On Abstract Art". Philosophy 11.42 (Apr., 1936): 195-202. http://www.jstor.com/stable/3745964. Erişim: 13.04.2023

Douglas, Charlotte. "Suprematism: The Sensible Dimension". The Russian Review 34.3 (Jul., 1975): 266-281. https://www.jstor.org/stable/127974. Erişim 11.04.2023

Erden, Osman E. *Modern Sanatın Kısa Tarihi*. İstanbul: Hayalperest, 2016.

Ersoy, Ayla. *Sanat Kavramlarına Giriş*. İstanbul: Yorum Sanat, 2002.

Faerna, Jose Maria. *Klee*. Tra.Alberto Curotto. London: Harry N. Abrams Inc. Publishers, 1997.

Goldsmith, Steven. "The Readymades of Marcel Duchamp: The Ambiguities of an Aesthetic Revolution". The Journal of Aesthetics and Art Criticism 42.2 (Winter, 1983): 197-208. http://www.jstor.com/stable/430663. Erişim. 12.04.2023.

Hobbs, Robert C. "Early Abstract Expressionism and Surrealism". Art Journal 45.4 (Winter, 1985): 299-302. https://www.jstor.org/stable/776801. Erişim 11.04.2023

İpşiroğlu, Nazan - İpşiroğlu, Mazhar. *Sanatta Devrim*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1991.

İpşiroğlu, Nazan. *Resimde Müziğin Etkisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1994.

Kandinsky, Wassily. *Sanatta Manevilik Üzerine*. Çev. Ahmet Necati Bigalı. İzmir, 1991.

Klee, Paul. *Modern Sanat Üzerine*. Çev. Rahmi G. Öğdül. İstanbul: Altıkırkbeş,1995.

Lynton, Norbert. *Modern Sanatın Öyküsü*. Çev. Cevat Çapan-Sadi Öziş. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1982.

McQuillan, Melissa. *Van Gogh*. London: Thames&Hudson, 1989.

Moszynska, Anna. *L'Art Abstrait*. London: Thames&Hudson, 1998.

Penrose, Roland. *Miro*. London: Thames&Hudson, 1985.

Rhodes, Colin. *Le Primitivisme et L'Art Modern*. London: Thames&Hudson, 1997.

Russell, John. *Seurat*. London: Thames&Hudson,1985.

Sérullaz, Maurice. *Empresyonizm Sanat Ansiklopedisi*. Çev. Devrim Erbil. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004.

Smith, Terry. "The State of Art History: Contemporary Art". The Art Bulletin 92.4. (December 2010): 366-383. https://www.jstor.org/stable/29546137, Erişim 9.04.2023

Thomson, Belinda. *Gaugui*n. London: Thames&Hudson, 1987.

Turani, Adnan. *Çağdaş Sanat Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.

Warncke, Carsten-Peter. *Pablo Picasso*. Cologne: Taschen, 2003.

Zupnick, Irving L. "Philosophical Parallels to Abstract Art", The Journal of Aesthetics and Art Criticism 23.4 (Summer 1965): 473-479. https://www.jstor.org/stable/427669, Erişim: 12.04.2023

ABSTRACT APPROACHES AND EXPERIMENTAL SEARCHES IN WESTERN PAINTING

Seda AĞIRBAŞ

ABSTRACT

Painting has witnessed different periods, styles and approaches over the centuries. This diversity has encouraged artists to explore freedom of expression, push traditional boundaries and search for new ways. One of these pursuits is abstraction and experimental approaches. Abstraction aims to move away from realistic representations of objects and focus on an emotional, intellectual or aesthetic expression through abstract forms, colors and compositions, while experimental approaches aim to transcend traditional techniques and materials and explore new techniques, materials and processes.
In this article, the emergence and development of abstraction and experimental approaches in painting will be discussed in the first part, while the second part will evaluate abstraction and experimental approaches with examples from the works of painters. In the conclusion section, the reasons why artists prefer abstraction in the process of transformation in the art of painting and their search for expression through abstraction and experimental approaches and their effects on contemporary art will be analyzed.

Keywords: Abstraction, experimental approaches, art of painting.